

Autorská kniha pro děti a mládež

Obsah:

Deskriptivní část:

Autorská kniha – vymezení pojmu

Autorská kniha pro děti

Historie autorských knih u nás – autoři (Josef Lada, bratři Čapkové, Jiří Trnka, ...)

Autorská kniha v současnosti – česká naklad., současní autoři

Analytická část:

3 autoři a jejich dílo (Petr Sís, Petr Nikl, Pavel Čech)

Ve své práci se zabývám autorskou knihou pro děti. Zajímá mě kniha jako celek. Zaobírám se tvůrčími postupy jednotlivých autorů. V první části své práce jsem zvolila deskriptivní postup. Pomocí něj se snažím přiblížit problematiku autorských knih. Zaobírám se vymezením pojmů autorská kniha a autorskou knihou pro děti a mládež, jejím vývojem ve 20. století. Dále se zaměřuji na historii českých autorských knih i motivace jejich autorů. Autory jsem vybírala dle oblíbenosti u dětských čtenářů. Od každého jsem vybrala nejznámější dílo. A posléze jsem zmapovala současná česká nakladatelství, která autorské knihy vydávají.

V druhé části jsem se soustředila na analýzu současných dětských autorských knih. Těžištěm této části je srovnání autorské knihy pro děti u tří vybraných současných autorů.

Při analýze jsem se zaměřila jak na text, tak i na ilustrace. Do jaké míry je textová složka propojena se složkou obrazovou, kde autoři čerpali inspiraci apod.

Autorská kniha – definice pojmu

Definovat pojem autorská kniha, není tak snadné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Tento pojem u nás poprvé použil Jiří Valoch jako ekvivalent k pojmu artist's book.

J. Valoch rozlišuje knihy – objekty dvojího druhu. V prvním případě reaguje autor na hotovou, existující tradiční knihu, sériově vyrobenou, jejíž výtisk dále interpretuje. Druhý typ představují knihy, které si vytváří autor sám, ale pouze jako určitý model, který bezprostředně parafrázuje. Tak vznikají knihy z různých neobvyklých materiálů jako například dřevěná kniha.

„Z klasické knihy si kniha autorská částečně uchovala charakteristiky, které určují její formu kodexu (určenou k lineárnímu, prostorovému a časovému vnímání), strukturu a materiální kvality. Autorská kniha však rovněž zachycuje konceptuální definici knihy v poslání primárního nosiče informací, jehož forma je podřízena obsahu.“¹

„Jejich tvůrci jsou výtvarníci, hudebníci či básníci, kteří chápou formu knihy (včetně všech významových vazeb. Které vzhledem ke své kulturní specifice má) jako ideální pro realizaci svého díla. Nastupuje tak kniha mnohdy na místo kresby či obrazu, ale také soch, skladby či básně – a nezáleží na tom, zda je určena k rozmnožení tiskem.“²

¹ Sborník referátů z odborného semináře k problematice umělecké knižní vazby. Brno, 1982.

² Tamtéž.

Autorská kniha pro děti a mládež

Autorskou dětskou knihu nelze zaměňovat za autorskou pohádku.

Za autorskou pohádku se obvykle považuje umělý příběh s kouzelnými pohádkovými rysy, většinou určený dětem. Text samotné pohádky se tak stává pohádkou autorskou, kterou většinou může doprovázet ilustrace výtvarníka.

„Jak už název napovídá, autorský subjekt v tomto žánrovém typu pohádky na rozdíl od pohádky lidové značně vystupuje do popředí a autorská pohádka se od okamžiku svého vzniku stává literárním textem, jenž odráží charakter svého autora.“³

Naproti tomu autorská kniha pro děti je tvořena jednou osobou, která je autorem textu, ale zároveň i autorem ilustrací k této knize. Taková osoba by tedy kromě psaní pohádek měla bravurně zvládat i výtvarné řemeslo.

Prvními knihami, se kterými se děti setkávají, jsou podle Stehlíkové leporela. Leporelo je skládaná kniha, obvykle s malým počtem stran. Obsahuje velké množství obrázků, které jsou doprovázeny textem pouze minimálně. Pro svůj účel bývají jednotlivé stránky po jedné straně pevně svázané, takže se dají snadno rozbalovat. Leporela bývají opatřena polotuhou vazbou, jež sama o sobě často vybízí k souvislému vyprávění, které má podobu cyklu nebo příběhu. Jsou určena pro velmi malé čtenáře, kteří se teprve učí číst. V současnosti je u nás tvoří třeba Lucie Seifertová.

„Název leporelo je odvozen od postavy Leporella v opeře Don Giovanni Wolfganga Amadea Mozarta. Leporello byl sluha dona Giovanniho, který sepisoval podrobný seznam milenek svého pána.“⁴ Leporela jsou de fakto nejjednoduššími typy autorských knih, pokud jsou zpracována jednou osobou po obrazové i textové stránce.

³ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: CERM, 1998. 16 s. Literatura. LZ; sv. 48. ISBN 80-7204-092-8.

⁴ Universum. Svazek 5. Praha: Odeon, 2000. ISBN 80-207-1067-1. Kapitola heslo Leporelo.

Bilderbuch

V literární teorii není definováno, co se přesně pod tímto termínem skrývá. Jestliže se budeme držet doslovného překladu z němčiny, dojdeme k výrazu obrázková kniha. To bychom ale mohli bilderbuchem označit jakoukoliv knihu obsahující obrázky a není ani podmínkou, že by měla být určená dětem. A pokud už je určena dětem, ještě to neznamena, že autorem textů a ilustrací je jeden člověk. Nemusí být tedy nutně autorská. I když většina autorských knih pro děti bývá právě takto označována. Obrázkové knihy jsou vhodné pro děti, které už umí číst, zároveň ale nesmějí být příliš dlouhé, aby děti nenudily.

„Nejvýraznějším rysem bilderbuchu je dominance obrazu nad textem (Hana Benediková uvádí orientační poměr obrazu a textu minimálně 3 : 1 ve prospěch obrazu) – obraz tak vzbuzuje zájem dítěte o slovo a naopak,“⁵

Většinou jde o tenké knihy neobvyklého formátu či atypické velikosti (např. je obrázková kniha výrazně velká nebo naopak malá). Často mají čtvercový tvar. Bývají tištěny na kvalitním křídovém papíru, aby vynikly velké celostránkové barevné ilustrace. U nás je tvoří například Petr Sís nebo Pavel Čech.

Tvůrci bilderbuchů bývají obvykle hlavně výtvarníci. Svoje ilustrace doprovází menším objemem textu; ilustrace tu tedy výrazně převažují nad textem. Do autorských knih ale spadají i ty knihy, které jsou textově i ilustračně vyvážené nebo u nich dokonce převažuje text nad ilustrací. Pokud ilustrace text spíše jen doplňují, jsou knihy určené dětem čtenářsky zkušenějším.

Za analogii k dětské obrázkové knize (bilderbuch) v oblasti knih pro dospělé by mohla být považována tzv. illustrated book, tedy výpravná publikace, v níž je dominantní obrazová složka doprovázena textovým komentářem.

⁵ BENEDIKOVÁ, Hana. Edičné přístupy k tvorbe žánrov pre predčitatelský vek. In TUČNÁ, Eva: *Žánrové aspekty textu literatury pre deti a mládež*. Bratislava: Mladé letá, 1991, s. 225–226

Autorská kniha a její nejvýznamnější představitelé ve 20. Století

V průběhu 20. století se objevují snahy o vymezení termínu literatura pro děti a mládež.

„Je podníceno založení Společnosti přátel literatury pro děti a mládež v republice Československé. Jsou vydávány seznamy *Dobré knihy dětem* (1920), je zřízena knihovna se spisy pro děti a mládež, ze které později vznikla zásluhou V. F. Suka (...) Vlastní literární činnost autorů se zbavuje vlivů pedagogiky a rozvíjí se v duchu nových uměleckých proudů. Pohádková tvorba byla nejdnou v dětské četbě předmětem ostrých diskuzí (...)“⁶

Několik odpůrců pohádky poukazovalo na to, že pohádka nezdravě podněcuje i zavádí fantazii dětí a že je odvádí od pozorování skutečného života.

„Do této stále se opakující se diskuze na stránkách Lidových novin vstoupil s moudrou shovívavostí Karel Čapek, který se snad nejhloběji a nejosobitěji zamyslel nad problematikou pohádky a zkoumal tento žánr jako umělecký útvar (...) Vymanil se z dosavadních pohádkových konvencí a obnovil pohádku jako moderní literární útvar.“⁷

Na následujících stranách se budu dále zabývat pěti českými autory, kteří se svými díly nejvíce zapsali do povědomí dětských čtenářů. Vytvořili je jako jeden celek a dokonale propojili složku textovou se složkou obrazovou, vznikly tak svébytné autorské knihy, plné originálních a jedinečných ilustrací. O kvalitě jejich děl svědčí i jejich nadčasovost, díky které se těší oblibě malých čtenářů ještě dnes. I desítky let po svém prvním uvedení tak vycházejí stále v nových vydáních.

U bratří Čapků dominuje textová složka nad složkou obrazovou, obrázky jen doprovázejí samotný text. Oproti tomu Jiří Trnka klade důraz právě na velké barevné ilustrace prostupující celou knihou a textová složka je pouze doplňuje. I u Josefa Lada dominují textu hravé ilustrace, kde Lada vychází z lidové slovesnosti, ale je u něj přítomná i vlastní invence. I

⁶ JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1999. 119 s. Skripta. ISBN 80-7044-234-4.

⁷ Tamtéž.

tvorba Ondřeje Sekory je založená spíše na ilustracích, než na textu, dokázal skvěle vykreslit říši hmyzu tak, že i na první pohled obyčejný mravenec se stal populární hlavní postavou dětské knihy.

Karel Čapek

Jeden z nejznámějších českých spisovatelů (působil ale také jako novinář, dramatik, překladatel a fotograf) se věnoval i tvorbě pro děti. Napsal pro ně například *Nůši pohádek*, *Devatero pohádek* nebo *Pudlenku*. Vtipné vyprávění o životě s čtyřnohými přáteli doplňují fotografie a řada kreseb, jejichž autorem je kromě Karla Čapka i jeho bratr Josef. Jeho nejznámější knihou pro děti se ale stala *Dášeňka čili život štěněte*.

Dášeňka čili život štěněte (1933)

Jedna z nejoblíbenějších dětských knížek poprvé vyšla v roce 1933. Čapek zde s porozuměním a láskou vypráví příběh o malém štěněti. Kniha se dělí na několik částí a ty pak dále do kapitol. První část má název *Dášeňka čili život štěněte*. Zde autor vykresluje své zážitky se svými dvěma psy, Iris a Dášeňkou. Autor popisuje, jak Dášeňka přišla na svět, jak postupně rostla a osamostatňovala se.

„Když se to narodilo, bylo to jenom takové bílé nic, do hrsti se to vešlo; ale anžto to mělo pár černých ušisek a vzadu ocásek, uznali jsme, že to je psisko, a protože jsme si přáli mít psí holčičku, dali jsme tomu jméno Dášeňka. Dokud to bylo bílé nic, bylo to slepé, bez očí, a co se nožiček týče, inu, mělo to dva páry čehosi, čemu se při dobré vůli mohlo říkat nožičky. Ale protože tu ta dobrá vůle byla, byly tu i nožičky, třebaže ještě za mnoho nestály; kdepak, stát se na nich nedalo, takové byly vratké a slaboučké, a s chůzí to byla, holenku, teprve potíž.“⁸

⁸ ČAPEK, Karel. *Dášeňka, čili, Život štěněte*. Vyd. v Československém spisovateli 1. V Praze: Československý spisovatel, 2012. 95 s. ISBN 978-80-7459-082-5.

Druhá kapitola nese název, *Jak se fotografuje štěně* a autor tu popisuje, jak náročný je to proces.

„Pánové, spíš se dá fotografovat pád do propasti nebo blesk na nebi než život štěněte. Říkám vám to proto, abyste dovedli ocenit těch několik obrázků, které se podivuhodnou náhodou nepokazily. Bylo k tomu třeba takového štístka jako k tomu, aby člověk našel v uhláku diamant jako pěst. Já jsem takový diamant sic nenašel, ale musí to být příjemné překvapení. Na té fotografické páračce je nejzajímavější, když se takové štěně vyvíjí (myslím v černé komoře ve vývojce). To nejdřív vyleze černý čumáček, pak se zalesknou černé oči, načež se ukážou černé slechy; ale nos, jak se na pejska sluší, vykoukne z obrázku první.“⁹

Třetí část *Pohádky pro Dášeňku*, tvoří vyprávění pejskovi. Autor mu líčí různé příběhy o psech, psích zvycích a o lidech.

„Čapek sleduje svého milovaného pejska, chytré a vtipné pohádky, které mu vypráví, aby už konečně usnul a přestal se svou neposedností, jsou nejen literárním skvostem, ale i láskyplným vyjádřením onoho podivuhodného vztahu mezi člověkem a jeho psem.“¹⁰

Poslední část je věnovaná fotografiím Dášeňky, které autor (jak už víme z předchozího vyprávění) tak namáhavě pořídil a doplnil k nim komentář.

Tato kniha je bezesporu Čapkovu nejznámější dílo pro děti. Textová složka dominuje složce obrazové a ilustrace i fotografie mají spíše doplňkovou funkci. Spíše tedy text jen doprovázejí. Čapkův styl je specifický. V textu hojně využívá diminutiv, antonym, synonym, ale nejvíce si pohrává s různými přirovnáními. Jeho hra s jazykem je obdivuhodná:

„Když se do toho Dášeňka obula (totiž ona se neobula, ale vykasala si na to rukávy) (přesněji řečeno, ani rukávy si nevykasala, ale jenom si, jak se říká, plivla do dlaní (rozumějte mi, ona si ovšem nemohla plivnout do dlaní, protože ještě plivat neuměla a dlaně měla tak maličké, že by si do nich netrefila, zkrátka když se do toho Dášeňka pořádně dala, dokutálela se za půl

⁹ tamtéž

¹⁰ <http://citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-knihy/438-pudlenka-dasenka-povidani-o-pejskovi>

dne od máminy zadní nohy k mámině noze přední, při čemž se cestou třikrát nakrmila a dvakrát se vyspala.“¹¹

Celá kniha je doprovázena autorovými humornými kresbami a fotografiemi. Kresby jsou černobílé a čtenáře uhranou svou jednoduchostí. Čapek v nich skvěle zachycuje pohyb Dášeňky. Vyobrazuje jí, když se učí hrabat, obrázek rozděluje do čtyř etap. Ilustruje Dášeňku, jak se učí sedět, a to hned z několika stran. Zároveň zaznamenává i to, jak se postupně vyvíjí a roste. Často své obrázky a fotografie doprovází komentáři, např. „učí se sedět“ a „jak se chytají blechy.“

Josef Čapek

Český malíř, spisovatel, grafik a knižní ilustrátor. Často spolupracoval se svým bratrem Karlem Čapkem. Jeho nejznámější dílo pro děti je *Povídání o pejskovi a kočičce jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech*.

Povídání o pejskovi a kočičce jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech (1929)

Povídání o pejskovi a kočičce s podtitulem *jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech* napsal a ilustroval Josef Čapek pro svoji dceru. V této knize, jak už název napovídá, se čtenář setkává s roztomilou, polidštěnou dvojicí, která charakterizuje dětské chování. Bydlí v domečku u lesa, kde spolu hospodaří. Autor tu prostřednictvím poetického jazyka a lehkého humoru líčí jejich příhody (např. jak uklízeli, jak se myli, jak sušili prádlo, jak spolu pekli dort, slavili vánoce).

¹¹ ČAPEK, Karel. Dášeňka, čili, Život štěněte. Vyd. v Československém spisovateli 1. V Praze: Československý spisovatel, 2012. 95 s. ISBN 978-80-7459-082-5.

„Autor v knize postihl svůj velice hezký vztah k dětem jemným a citlivým přístupem. Dokonale vykreslil dětskou "dušičku" – co ji trápí, ale i dělá radost. Stejně jako děti, jsou i pejsek s kočičkou hraví, naivní a nezbední, mají bohatou představivost a fantazii, smysl pro humor.“¹²

Stejně jako jeho bratr Karel, tak i Josef klade důraz především na textovou stránku knihy. Do popředí se dostává příběh samotný a ilustrace jsou jen jakýmsi doplněním textu samotného. I ilustrace Josefa Čapka zaujmou na první pohled svou jednoduchostí. Kresby jsou celostránkové, barevné, zároveň to s barevností nijak nepřehání, vystačí si jen s několika málo barvami. Zachycují pejska s kočičkou v nejrůznějších situacích, např. když pekli dort.

Kouzlo této knihy asi nejvíce spočívá ve způsobu jejího vyprávění. To se zakládá především na dialogu mezi pejskem a kočičkou. Ti spolu rozmlouvají jako lidé, zároveň ale přemýšlejí spíše jako děti.

Většinou se v pohádkách skrývá poučení pro děti, Čapek tedy čtenářům nabízí kromě milého příběhu i výchovné momenty. Nabádá děti k tomu, aby si myli ruce, nenosily roztrhané oblečení, aby venku nedělaly nepořádek a aby nerozbíjely hračky:

„Máme to my zvířátka vůbec někdy s dětmi trápení,“ připojil se pejsek. „Nás, pejsky, zas tahají za uši, a to vám bolí, že se to ani vypovědět nedá. Pes má uši na hlídání, pořád jen poslouchá, kde se co šustne, aby to tak nebyl zloděj nebo loupežník; pes má, panečku, ouška nějak citlivá! A teď si představte, že přijde takový kluk, sám má uši třebas nemyté, a teď vás tahá za ouška a táhá za ně, jako kdyby to byl nějaký hadr. A ještě vám přitom třeba šlápne na nohu, až to kvikne. To pak, pane, jak jsem dobrák od kosti (já nejraději takhle ty měkčí, z drůbeže nebo telecí), to pak přestávají všechny špásy a usápnu se na kluka a zařvu na něj.“¹³

¹² <http://citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-knihy/438-pudlenka-dasenska-povidani-o-pejskovi>

¹³ ČAPEK, Josef. Povídání o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech. 17. vyd. v Albatrosu. Praha: Albatros, 2006. 118 s. ISBN 80-00-01878-0.

Josef Lada

Malíř, ilustrátor, spisovatel, grafik, karikaturista, divadelní výtvarník. Je známým ilustrátorem např. epických básní K. Havlíčka Borovského nebo J. Haška. *Osudy dobrého vojáka Švejka* si už dnes bez Ladových ilustrací nikdo nedokáže představit. Ilustruje ale převážně autory knih pro děti, jako např. J. Š. Kubíny, J. Drdy, K. Havlíčka Borovského, K. J. Erbena, B. Němcové a mnoha dalších. Sám se soustřeďuje na nejmenší čtenáře i svojí bohatou autorskou tvorbou.

„Druhově a žánrově se Ladova tvorba pro děti rozprostírá mezi leporely a jeho vyprávěním *Vzpomínky z dětství*. Věkové přesahy lze určit především seriály a nemnoha povídkami, nebo v jiném pohledu tou částí ilustrační tvorby, která je určena dospělým, ale kterou dětem přibližuje právě Ladův podíl, jak je tomu třeba u několika epických básní K. Havlíčka Borovského: *Křest svatého Vladimíra*, *král Lávra*.“¹⁴

Ve svých počátcích se inspiroval kresbami Josefa Mánesa a Mikoláše Alše. Tvořil stylizované obrazy české vesnice a české krajiny. Bohatě se inspiroval svým rodným krajem, do kterého je zařazena i řada jeho příběhů. Líčí vesnici i její obyvatele s dávkou laskavého humoru.

Jeho ilustrace doprovázely Seifertovy, Hrubínovy verše pro děti, naučné publikace (*Svět zvířat*) i lidovou poezii (*Říkadla*, *Halekačky naší Kačky*)

„Obrázkové knížky otvírají dítěti pohled do světa krásnějšího, jak by vlastně vypadat měl, a někdy dítě vzrušují a okouzlují tak, že si tím způsobem vytváří první ideály. Náleží k prvním dětským láskám a vryjí se do paměti, že se často i v pozdním věku rádi k nim vracíme ve vzpomínkách a teprve potom oceňujeme jejich vliv na celý náš život.“¹⁵

¹⁴ HOLEŠOVSKÝ, František a STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

¹⁵ LADA, Josef. *Kronika mého života*. Vyd. 9., (V Euromedii 2.). Praha: Knižní klub, 2013. 435 s. ISBN 978-80-242-3742-8.

Josef Lada je autorem mnoha dětských knížek, za nejznámější stačí jmenovat *O chytré kmotře lišce*, příběh o lišce, kterou přivedl hajný svým dětem a ta se naučila lidské řeči i lidskému chování. Dalšími známými jsou: *Bubáci a hastrmani*, *Pohádky naruby*, *Nezbedné pohádky* ad.

Mikeš (1935-1936)

Knihy obsahuje dva díly Mikeše, každý díl Lada napsal pro jednu ze svých dcer, Evě a Aleně. Vypráví o černém kocourkovi Mikeši, který se naučil mluvit a chodit jako člověk. Kocourek žil v Hrusicích u Ševců a nejvíc si rozuměl s Pepíkem. Spolu se navyvářeli mnoho veselých kousků. Kromě kocoura měli u Ševců ještě kozla Bobeše a prasátko Pašíka, později k Mikešovým kamarádům přibyl i roztomilý Nácíček. Jednoho dne ale rozbil krajáč s mlékem, a protože se bál, že dostane vyhubováno, vypravil se raději do světa. Prožil nejedno dobrodružství na cestách a v cirkuse, kde strávil nějaký čas. Nakonec se ale stejně vrátil domů.

Jednotlivé díly se dělí ještě na dva svazky, které vyšly v roce 1935. *O Mikešovi (Příhody kocourka, který mluvil) Do světa (O kocourku Mikešovi kniha druhá)*, Druhý díl knihy obsahuje dva svazky, které vyšly v roce 1936 pod názvy *Cirkus Mikeš a Kludský (Třetí kniha o kocourkovi, který mluvil) Zlatý domov (Čtvrtá kniha o kocourkovi, který mluvil)*.

Hlavním středem jeho zájmu je pohádka a folklór. Lada tak ve svých ilustracích sice vychází z lidové slovesnosti, ale zároveň uplatňuje i svoji osobní invenci. Jeho styl je naprosto jedinečný a nezaměnitelný. Ilustrace se vyskytují celostránkové i drobné, barevné i černobílé:

„Pro Ladu typická silná černá linka kresby. Která je navíc kolorovaná. V osobitých ilustracích tkví mimo jiné jedinečnost Ladových autorských knížek pro děti.“¹⁶

¹⁶ MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

Lada byl v roce 1947 jmenován národním umělcem a jeho knihy jsou dokonce oceněny mezi Nejkrásnějšími knihami. Po Ladově smrti, byl příběh kocourka Mikeše zfilmován. Fimového zpracování se dočkaly i další Ladovy knihy (*O chytré kmotře lišce, Bubáci a hastrmani*)

V jeho díle převládají ilustrace nad textem. S naprostou samozřejmostí jeho zvířátka mluví a jednají jako lidé:

„Milé děti, budu vám něco vypravovat, ale mám obavu, že tomu nebudete věřit. A přece je to pravda pravdoucí, že v Hrusicích u Ševců měli jednou kocourka. Jmenoval se Mikeš. Já vás, milé děti, dobře slyším, jak se smějete: „Jé, to je toho! My máme doma také kocourka!“ „A my máme také kocourka a k tomu ještě kočičku“ „No dobrá, dětičky, ale ten kocourek mluvil!! Věřte mi to nebo ne, ale Pepík Ševců mu dobře rozuměl, když na něj volával: „Pepítu, támle se na mne neco toutá votýntem” To byl ještě docela maličkým kocourkem, proto tak špatně mluvil. Já se už dobře na to nepamatuji, jak se naučil mluvit. Snad tím, že si Pepík s ním pořád povídal. Nebo to byl nějaký zvláštní kocourek?“ Ale co je na tom celkem tak divného? Slyšely jste již mluvit špačka nebo papouška? Proč by nemohl mluvit kocour“¹⁷

Jiří Trnka

Jiří Trnka byl českým výtvarníkem, filmovým producentem, režisérem, loutkohercem, malířem, ilustrátorem, ale i spisovatelem. V roce 1937 se poprvé setkává s loutkovým filmem. Mezi jeho nejznámější loutkové filmy patří Dobrý voják Švejk a Staré pověsti české. Za své celoživotní dílo získal několik ocenění nejen u nás, ale i v zahraničí, např. Národní cenu za snímky *Bajaja a Císařův slavík*, na festivalu v Cannes dostal hlavní cenu za film *Zvířátka a Petrovští*. A mnoho dalších. Přestože je spíše oceňovaná jeho filmová tvorba, neméně je

¹⁷ LADA, Josef. Mikeš. 15. vyd. V Praze: Albatros, 2014. 336 s. ISBN 978-80-00-03716-5.

důležitá je i jeho tvorba ilustrací pro děti, za kterou dokonce dostal nejvyšší světové ocenění-Cenu H. CH. Andersena.

Začátek Trnkovy tvorby ilustrací spadá do 40. let minulého století. Tvořil ilustrace k pohádkám H. CH. Andersena, bratřím Grimmům, K. J. Erbena (*Erbenovy pohádky*), A. Jiráska, V. Nezvala, B. Říhy a mnoha dalších. Ilustroval Karafiátovy *Broučky*, Menzelovy pohádky o *Medvědu Míšovi*. Často také spolupracoval s Františkem Hrubínem (*Říkejte si se mnou, Dvakrát sedm pohádek, Zvířátka a Petrovští*).

„Prvními vlastovkami nové výtvarné poetiky byly ilustrace Jiřího Trnky k Hrubínovým knihám. Ilustrátor měl pro tuto práci mnoho předpokladů, jež pramenily v jeho spřízněnosti s básníky vlastním poetickým viděním světa a příbuznou životní zkušeností. Již jeho dětské zážitky vycházely z jiné sféry a z jiné doby, než byl ještě svět Ladův. Proto také děti na Trnkových ilustracích byly vážné a jejich klukovská touha se upínala víc k dobrodružství plnému tajemství než k legraci. Nestavěly si rybníčky z bláta ani nechodily do chlívka porozprávět si s pašíkem. Pohybovaly se v kouzelné zahradě, v níž se sen mění ve skutečnost a skutečnost má křídla snu, kde je život divadlem a divadlo se stává životem.“¹⁸

Zahrada (1962)

Přestože Jiří trnka ilustroval řadu pohádkových knížek mnoha autorů, sám napsal jen jednu pohádkovou knihu, kterou si také sám ilustroval. Věnoval ji svému synovi. Je to tedy jediná autorská kniha Jiřího Trnky.

Knih vypráví o pětici malých kluků. Ti cestou do školy objeví starou zrezivělou branku. Když ji otevrou, zjistí, že se za nimi ukrývá kouzelná zahrada. Postupně prozkoumávají její tajuplná zákoutí a seznamují se s jejími obyvateli. S trpaslíkem, s moudrou velrybou, s protivným kocourem i s pětici slonů. Největším soupeřem kluků je však samotářský kocour, který klukům nadává do darebáků a snaží se je vystrašit. Nakonec kluky ale zachraňuje před

¹⁸ STEHLÍKOVÁ, Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. 1. vyd. Praha, 1984.

smečkou zlých psů. Když kluci vyrostou a chtějí se do zahrady vrátit. Dvířka jsou už zamčená.

Jiří Trnka klade důraz na velké barevné ilustrace prostupující celou knihou a textová složka je rovnocenně doplňuje. Text stojí samostatně, ale stává se i součástí obrázků. Jeho ilustrace se vyznačují metaforičností, poetickou představivostí a lehkým humorem.

Ilustrace jsou velké celostránkové, ale i drobné. Kombinuje barevnou ilustraci s ilustrací černobílou. Nejvíce pozornosti ve svých ilustracích, stejně tak v textu věnuje postavě kocoura:

„Vrrrzúúúúúúthruúúúúúú,“ udělala branka a pomalu se otevřela. Ona nebyla vůbec zamčená, ale nevypadala na to. Jak to má kluk vědět! Tak a zas ticho. Uvnitř bylo vidět spoustu vysoké trávy, šla klukům až nad hlavu, a taky nějaké keře a dosti šero.

Pod jedním keřem stál kamenný trpaslík a usmíval se. Měl čepici ještě trochu červenou, ale ostatní barvy už byly pryč, deště je vzaly. „No prosím,“ ještě že trpaslík byl kamenný, toho se žádný kluk nemusí bát. Ale v tom „Aúúúú, šuškr, prsk“ a kluci vyletěli z branky ven a třásli se.

Pod keřem vedle trpaslíka byla roztrhaná žíněnka. Lezlo z ní seno a z toho sena se vynořil starý zlostný kocour. Byl dost vypelichaný, ale přesto hrozný, protože to byl zlomyslný kocour samotář a občas sprostě nadával. Teď však nenadával, jen se drze chechtal a chechtal. „To jsem vás vylekal, vy darebáci, chechecheche chichichí“ „To je hloupost,“ řekli všichni kluci, „Kdybychom byli o vás věděli, tak jsme se nelekli.“ „Ale vy jste o mně nevěděli, vy darebáci, checheche!“

„Nemluvíte rozumně,“ pravili kluci, „teď když o vás víme, tak se nelekáme, podívejte se na nás.“ „To není slušné, na někoho vyjuknout. Vy jste asi vůbec neslušný kocour, jste-li vůbec kocour, protože vypadáte spíše jako starý smeták.“

„Kdo je smeták, vy uličníci, darebáci, vy smetáčky, vy lopatky, kbelíčky, vy vysavači, vy, vy rohožky!“ „Tak to vidíte, už nadává, to je sprostý kocour.“¹⁹

¹⁹ TRNKA, Jiří. Zahrada. 1. vyd. Praha: Studio trnka, 2008. 110 s. Jiří Trnka. ISBN 978-80-87209-15-8.

Ondřej Sekora

Původně pracoval jako sportovní redaktor v Lidových novinách, také se věnoval psaní soudniček a kresbě karikatur. Po válce byl výtvarným redaktorem Státního nakladatelství dětské knihy. A od roku 1952 pracoval jako samostatně tvořící umělec. Sekora byl členem Svazu spisovatelů i Svazu výtvarných umělců. V roce 1964 byl jmenován zasloužilým umělcem.

Ferda Mravenec (1936)

V roce 1935 vyšla první část jeho Ferdy Mravence. Zábavnou formou vypráví příběhy ze života hmyzu, ve kterých nechybí ani výchovná funkce. Styl novinové ilustrace Sekora v dětských knihách barevně doplňuje.

I přístup Ondřeje Sekory je originální. Většina autorů před ním sázela na dobře ověřené hlavní postavy svých knih. Především na psy a kočky. Snad málokdo by hledal nějaké kouzlo nebo roztomilost v mravenci. Sekorovi se to však skvěle vydařilo. Podobně jako Josef Čapek nebo Josef Lada svým postavám propůjčil lidské vlastnosti. Tentokrát už ale postavy nejsou jen hodné a bezprostřední, ale naopak, mají i vlastnosti záporné:

„Najednou se na Ferdu snesli čtyři škvoři-ušáci. Jak dopadli na zem, složili dlouhá, průhledná křídla do malé torbičky na zádech, vytáhli z pouzdra strážnický obušek, hned jím pro jistotu každý Ferdu přetáhl, a zahřměli:

„Tak, co se to tu děje?“

„Ach, páni strážníci, byla jsem přepadena!“ Začala bédovat Beruška. „Tento zlosyn se na mne najednou vrhl,“ slyšíte, co to ta Beruška povídá?

„Skočil na mne zezadu a jak mne tloukl, tak mne tloukl...“ propánečka, vždyť ji Ferda plácl jenom jednou! „A byl by mne snad utloukl, kdyby mi tady hodní páni komáři nepřiletěli na pomoc!“ Ale vždyť to vůbec nebyla pravda!

Ale komáři byli rádi, že je někdo před strážníky pochválil, nafoukli se a dělali, jakoby zachránili sto berušek před smrtí.

„A ty jsi mi pěkný kujón,“ spustili na Ferdu ušáci. „Ty tu provádíš pěkné věci, však ti lotrovina kouká z očí!“

Mravenec hleděl jako nevinné jehňátko, ale nedovedl vám ze sebe vyrazit ani slůvka, aby se bránil.

Podobně jako Karel Čapek, svými ilustracemi skvěle ztvárňuje pohyb jednotlivých postavíček, kresby tak jen podtrhují dějivost celé knihy. Holešovský a Stýblová to komentují:

„Z činnosti sportovního redaktora lze odvodit jeho smysl pro kresebné zachycení pohybu, z jeho sběratelského zájmu se zrodila tendence k námětu karikatuře, započatá v roce 1935 Ferdou Mravencem. Z hrdinů četných seriálů nabyla světové proslulosti právě tato postava nápaditého a odvážného chlapíka: Její tvůrce ji provází příhodami, událostmi a situacemi blízkými různorodé činnosti novinářského redaktora.“²⁰

²⁰ HOLEŠOVSKÝ, František a STEHLÍKOVÁ, Blanka. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

Současná nakladatelství autorských knih pro děti a jejich autoři

V současnosti se dětské autorské knize věnuje několik autorů, většinou spadajících pod různá nakladatelství. Některá se na autorskou knihu pro děti specializují (např. *Baobab*), jiná ji vydávají příležitostně (např. *Albatros*).

Albatros

Albatros je nejstarší české nakladatelství pro děti a mládež, bylo založeno v roce 1949 a až do roku 1969 působilo pod názvem *Státní nakladatelství dětské knihy*. *Albatros* vydal již více než deset tisíc knižních titulů. V současnosti vydává přibližně 110 knížek za rok, soustředí se na původní i překladovou dětskou literaturu především pro děti od 2 do 12 let.

Knihy, které *Albatros* vydává, jsou bohaté jak po žánrové, tak po výtvarné stránce. K nejvydávanějším autorům Albatrosu patří například Josef Lada či Ondřej Sekora. Vyšly tu autorské knihy Josefa Lady, Josefa a Karla Čapkových, Ondřeje Sekory, Jiřího Trnky a mnoha dalších.

V současnosti *Albatros* znovu vydává osvědčené autory, vedle nich tu ale vychází i autorské knihy Renáty Fučíkové. Tato ilustrátorka a spisovatelka získala druhou cenu v soutěži Nejkrásnější kniha (1998) za knihu *Vyprávění z Nového zákona*. Je také autorkou knih: *Mojmír - Cesta pravého krále* (spolupráce s Renátou Štulcovou) a *Příběhy dvanácti měsíců* (spolupráce s Josefem Krčkem).

Baobab

„Baobab je velký strom, to nejspíš všichni víte. Je tak velký, že se do něj vejde třeba celá domácnost. A říká se o něm, že je kouzelný. Jeho obrovské květy tedy rozhodně opylují netopýři, to už je dost

podivné, nemyslíte? A pak je *Baobab* také nakladatelství. A to je, na rozdíl od toho afrického stromu, úplně maličké.²¹

Baobab je malé alternativní nakladatelství, které se orientuje na malé čtenáře. Bylo založeno v roce 2000 zakladateli Terezou Horváthovou a Jurajem Horváthem. Zaměřuje se na vydávání nekomerční současné prózy, poezie a autorské výtvarné knihy pro děti.

Svoje knihy dělí do několika edic. V *Big bao* vychází velké romány pro velké čtenáře. *Baosvět* se orientuje na světovou obrázkovou knihu, *Řada do malé kapsy* na autorské knížky pro nejmenší. V *13½* jsou zařazeny knihy pro dospívající čtenáře. *Mi.Mo* se zabývá dětstvím a je určená dětem i dospělým.

V edici *Lemur* vychází světová klasika 20. století a v *Kvartové řadě* původní česká beletrie pro nejmenší. V edici *Jiné* vychází nezařaditelné knihy a ostatní věci (hry, pohledy, noviny, trika) v edici *Neknihy*.

Kromě vydávání dětských knih iniciuje i menší kulturní akce zaměřené na propagaci nekomerční literatury, divadla a pořádá literární čtení a výstavy.

Dagmar Urbánková

Tato výtvarnice a básnířka vystudovala scénografii na DAMU, v současnosti se věnuje ilustraci, autorskému divadlu (působí v pražském divadle Minor) a učí výtvarnou výchovu. Je autorkou hned několika dětských knížek.

Jako svou prvotinu vytvořila malou obrázkovou knihu, *Byl jeden dům* (2004). Je tak malá, ale ukrývá se v ní celý nekonečný svět dětské fantazie. Určena je pro začínající čtenáře, kteří se číst teprve učí. Díky své velikosti se skvěle hodí do kapsy. Dospělí v ní najdou jak motivy lidové říkanky, tak inspiraci současnou světovou pohádkou.

Knížka *Byl jeden dům*, vyšla také ve Francii (*Thierry Mgnier ed.*) a Španělsku (*Kokinos*)

V knize *Adam a koleno* se čtenář znovu ocitá v malém světě, tentokrát za odtrženou látkou Adamových rozbitých kalhot. Autorka sestavila fotografie z malých loutek, klacíků, větviček, lístků, zkrátka z všeho malého, co skvěle doplňuje stručný, ale vtipný text.

²¹ <http://www.baobab-books.net/>

Chlebová Lhota

Autorská kniha, v níž se prolínají fotografie, ilustrace a vyprávění. Krajina chlebové Lhoty je stvořena z pečiva a útržků textilií. Vypráví o obyvatelích Chlebové Lhoty a jejich každodenním životě. Výjevy z jejich života zaznamenává prostřednictvím kronikářských zápisků hlavní hrdina, vesnický učitel Jan. Líčí příběhy z této nevšední vesničky, kam nevedou cesty a její obyvatele sem přináší vítr. Nevšední knížka, v níž se text vypravěče prolíná s komiksem, textem postav.

„*Chlebová lhota* byla zařazena do prestižního seznamu knih pro děti a mládež *White Raven* 2011, který každý rok zveřejňuje Internationalen Jugendbibliothek v Mnichově.“²²

Tereza Říčanová

„Tereza Říčanová je ztělesněním autorského pohledu na dětskou literaturu. Tato malířka, spisovatelka a performerka maluje razantní malby, které ovlivnil jak expresionismus, tak tvorba naivistů. Píše nezaměnitelně krásné texty inspirované dětskou myslí, a to vše tvoří dohromady knihy, které otevírají dětem zcela jedinečný pohled na lidský život. Ten v jejím podání je obvykle spjat se základními otázkami lidského bytí: ať už vypráví o slavení svátků nebo o kozách... všednost venkovských dnů je existence sama: zpěv písní, biblické příběhy, zvířecí i lidský koloběh.“²³

V *Baobabu* vyšlo: *Psí knížka*, *Velikonoční knížka*, *Kozí knížka*, *Vánoční knížka*, *Noemova archa*, *Měsíček svítí*.

Daisy Mrázková

²² <http://www.baobab-books.net/chlebova-lhota>

²³ <http://www.baobab-books.net/psi-knizka>

Malířka a spisovatelka. Studovala na Uměleckoprůmyslové škole u Antonína Strnadla. Je členkou umělecké besedy. Věnuje se dětské literatuře už od roku 1962. V její tvorbě převažuje olejomalba, perokresba, kresba barevnými tužkami a malba vaječnou temperou.

V 70. letech se stala průkopnicí žánru bilderbuchu pro děti. Její knihy vycházely v *Albatrosu*, v současnosti vychází znovu, tentokrát v nakladatelství *Baobab*.

Její literární díla jsou přeložena do mnoha jazyků, např. do angličtiny, němčiny, slovenštiny, japonštiny, litevštiny.

V *Baobabu* vyšlo: *Haló, Jácíčku, Slon a mravenec, Co by se stalo, kdyby..., Můj medvěd Flóra, Písně mravenčí chůvy.*

Brio

Nakladatelství vzniklo v roce 1993, od roku 2012 patří pod nakladatelství *Slovrat*. Zaměřuje se na literaturu pro děti, pro celé rodiny a na původní českou prózu.

Martina Skala

Spisovatelka, výtvarnice

Dětem vypráví o nerozlučných přátelích Strado a Variovi, kteří se na svém putování světem setkávají s významnými hudebními osobnostmi. Hlavními hrdiny jejich příběhů jsou starší muž Vario a housličky Strado. Postupně se spolu vydávají za Mozartem, Bachem nebo Vivaldim.

Labyrint

Založeno v roce 1992, Joachimem Dvořákem. Vydává českou beletrii i původní literaturu pro děti. V edici *Raketa* vychází autorské knihy Petra Síse. Ročně vychází něco kolem tří nových titulů.

Petr Sís

Je spisovatel, malíř, ilustrátor, filmový režisér. Žije v zahraničí. Jeho knihy jsou překládány. Je autorem knih: *Tři zlaté klíče*, *Hrej*, *Mozarte*, *hrej*, *Pilot a malý princ*, *Ptačí sněm*, ad.

Meander

Toto nakladatelství vzniklo v roce 1997. Jeho zakladatelkou a ředitelkou je Ivana Pecháčková. Ta klade důraz na kvalitní zpracování všech složek autorské knihy a na její nadčasovost:

„Krásná kniha je krásně napsaná a krásně ilustrovaná, krásná kniha je věc, kterou chcete mít doma v knihovně a o kterou se budou handrkovat vaše děti a vnuci, až vy tady jednou nebudete. A sběratelé po ní budou v antikvariátech pátrat i v příštím století.“²⁴

Meander vydává své knihy v edicích *Pro Emu*, která se specializuje na český i zahraniční komiks, *Pražské legendy* a *Modrý slon*.

V ediční řadě *Modrý slon* vycházejí náročnější, umělecké autorské knihy pro děti a mládež a prvních sto výtisků je zpravidla očíslováno a autorem i výtvarníkem signováno. Kniha se tak stává uměleckým dílem.

Jiří Černický

„Je český výtvarník. Vizuální umělec, tvůrce experimentálních a intermediálních projektů a nositel Ceny Jindřicha Chalupického. „V jeho práci se objevuje sociálně politická angažovanost a překračování společenských tabu.“²⁵

„Originální autorská knížka známého výtvarníka Jirky Černického je moderní verzí mytické pohádky. V napínavém příběhu *O Sasance* autor vyjádřil svou úzkost z nebezpečství, které současnému člověku skýtá hltavý konzum supermoderní techniky, kterou, jak se domnívá, si podmanil svět. Tato technika je v pohádkovém dokumentu objevena na dně moře omývajícího

²⁴ <http://www.meander.cz/meander>

²⁵ https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_%C4%8Cernick%C3%BD

jeden z řeckých ostrovů, kam se vypraví zamilovaná Sasanka se svým vyvoleným. Sasanka, i když je pravnučkou samotné Medúzy, uvízne ve Sladkém moři konzumu. A tady končí všechna legrace, protože tady přestávají platit i kouzla Sasančina mytického světa. Jiří Černický si knížku sám ilustroval i nafotil,²⁶

Kniha získala 2. Místo jako nejkrásnější kniha ČR v roce 2004.

Petr Nikl

Je hlavním výtvarníkem Meandru, spolupracuje s jinými autory dětských knížek, sám je také autorem několika knih autorských. Např.: *Foukací povídky, Záhádky, Přeshádky, Lingvistické pohádky*.

Nakladatelství Petr Prchal

Lucie Seifertová

„Nakladatelství Petr Prchal patří k prověřeným, typicky českým nakladatelstvím, které na našem trhu působí již od roku 2003. Jeho „dvorní“ autorkou a ilustrátorkou je Lucie Seifertová, jejíž úspěšná kniha Dějiny udatného českého národa a knihy z edice *Dějiny pro nejmenší* patří nejen k legendární řadě publikací, ale zároveň k nejoblíbenějším vzdělávacím knihám pro děti.²⁷

Podle této knihy vznikl animovaný seriál, v němž se děti snadnou a poutavou formou učí českou historií.

Lucie Seifertová je autorkou i několika leporel: *Tajemná Praha, Pražský hrad a jeho tajemství, Tajemný golem, Český ráj a jeho tajemství, Tajemné hrady a zámky a Tajemná Ostrava*.

Knihy jsou přeloženy do několika jazyků.

²⁶ <http://www.meander.cz/o-sasance>

²⁷ <http://nakladatelstviprchal.cz/>

Petrkov

„Nakladatelství *Petrkov* je havlíčkobrodské nakladatelství, které se svou činností zaměřuje na kvalitně vydané knihy. Ve svém repertoáru má několik kmenových autorů, např. Bohuslava Reynka, Suzanne Renaud, Henriho Pourrata či malíře a ilustrátora Pavla Čecha. Věnuje se především francouzské a české literatuře.“²⁸

Pavel Čech

Je malíř a ilustrátor. Je autorem řady obrázkových pohádkových knih. Napsal např. *O čertovi*, *O zahradě*, *Tajemství ostrova za prkennou ohradou*, *Dobrodružství pavouka Čendy*.

Na následujících stranách se zaměřím na tři současné autory, píšící autorské knížky pro děti a budu sledovat jejich konkrétní tvorbu a jejich individuální přístup k tvorbě autorské knihy. Ke své analýze jsem si vybrala Petra Síse, Petra Nikla a Pavla Čecha. Nejprve se pokusím charakterizovat jejich tvorbu na základě několika vybraných děl a na závěr provedu jejich komparaci.

²⁸ https://cs.wikipedia.org/wiki/Nakladatelstv%C3%AD_Petrkov

Petr Sís

Narodil se v Brně jako syn režiséra Vladimíra Sise. Narodil se v Brně, v roce 1949, vyrostl ale v Praze. Absolvoval pražskou Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze a The Royal College of Art v Londýně. Se svou ženou a dvěma dětmi, Madlenkou a Matějem žije v New Yorku.

Stal se jedním z prvních československých DJs. Jako hudební publicista pořídil řadu rozhovorů s hvězdami tehdejší angloamerické hudební scény a v roce 1969 uváděl pražský koncert skupiny Beach Boys. Vedle toho svými ilustracemi pravidelně přispíval do časopisů, maloval obaly na hudební desky a filmové plakáty. Studoval na The Royal College of Art v Londýně a pražské VŠUP, kterou v roce 1974 absolvoval animovaným videoklipem k písni kapely Blue Effect nazvaným Mimikry.

Petr Sís, mezinárodně uznávaný autor knih pro děti, ilustrátor, grafik a tvůrce animovaných filmů. Napsal celkem pětadvacet dětských knih, které vyšly v zahraničí. Česky začaly jeho knihy, které se dočkaly překladů do mnoha jazyků, vycházet počátkem 90. let. Jako první to byla kniha *Tři zlaté klíče*, následoval *Podivuhodný příběh Eskyma Welzla* a *Hvězdný posel*. Nakladatelství *Labyrint* je vydává v edici pro malé čtenáře *Raketa*. Dále vyšlo:

- *Strom života: Charles Darwin* (2004)
- *Tibet: Tajemství červené krabičky* (2005; podle knihy vzniklo stejnojmenné představení souboru Buchty a loutky a text zároveň autor načetl jako audioknihu)
- *Hrej, Mozarte, hrej* (2006)
- *Zed': Jak jsem vyrůstal za železnou oponou* (2007; česky a anglicky)
- *Ptačí sněm* (2011)
- *Pilot a Malý princ* (2014)

K přibližně dalším šedesáti knihám vytvořil ilustrace. Natočil také řadu animovaných filmů a věnuje se filmovému plakátu, výtvarným objektům a nástěnným malbám. Je autorem tapiserií na letištích v Praze, Dublinu a mozaiky v newyorském metru.

Kniha Tři zlaté klíče otevírá tajemné dveře bájně Prahy. Tato kniha vyšla poprvé anglicky v New Yorku, a pak vyšla i u nás, naposledy v roce 2007 v edici pro malé čtenáře *Raketa*. Celý příběh uvozuje autorův dopis dceři Madlence. Snaží se jí přiblížit svoje zážitky a dojmy z magické Prahy, kde prožil celé svoje dětství. Představuje jí tedy své město s určitou nostalgií a ožívuje tak svoje vzpomínky.

Tři zlaté klíče

Klíč je symbolem jistoty a bezpečí. V běhu věků byly klíče od městských bran předávány váženým lidem. Dva klíče vzácným hostům, tři těm nejvzácnějším.

Do Prahy se vypravěč dostává v cestovním balónu, za divoké bouře, která se posléze uklidní a on se vznáší nad velikým věžatým městem. Přistane na liduprázdném náměstí a zjišťuje, že je v Praze. Nachází svůj dům, zamčený třemi zámky, před kterým se setkává se svojí kočkou. Ta se mu stává průvodkyní jeho městem. Prochází se spolu ulicemi, se kterými ho pojí plno dětských vzpomínek. A jeho průvodkyně ho zavádí dál.

Vede ho do zahrady, jedné z těch, kam jako kluci podnikali dobrodružné výpravy. Kočka zmizela v hustém keři, vidím jen její ocas. Co se děje? Vegetace před mýma očima zázračně bují. Květy a plody se proplétají, mění tvary – a vtom se objevila postava... Císař! Kde byla zahrada, je císařský dvůr. Císař se ke mně blíží s další tajemnou listinou. Pomalu rozvine pergamen, na němž se třpytí zlatý klíč.

Tentokrát se ocitá v šestnáctém století za vlády Rudolfa II. a dovídá se pověst o Golemovi. Dočetl a v ruce měl dva klíče. Posléze se vydává na Staroměstské náměstí. Dveře Staroměstské věže jsou otevřené a tak se jimi v patách kočky vydává nahoru až pod vysokou klenbu. I tady se setkává s bájnými postavami, které mu svěřují poslední třetí zlatý klíč i s pergamenem. Přejídem přes starý středověký most se hrdina dostává zpět do svého dětství plného vzpomínek a zážitků. Nakonec se ocitá znovu před svým rodným domem, který už tentokrát s pomocí tří zlatých klíčů odemyká....

U Petra Síse převažují ilustrace nad textem. Jeho knihy jsou velkoformátové, ilustrace barevné. Často se u něj objevuje motiv labyrintu, ten je u něj možný pozorovat ve většině jeho knih. Ať už v ilustracích nebo samotném příběhu. Hrdinové jeho knih bloudí spleťnými chodbami a hledají správnou cestu. V jeho díle se vyskytují četné vzpomínky na dětství, domova na svoji vlast:

„A slyším mamčin hlas: Petře, umyj si ruce, už je prostřeno k večeři!

Slyším i hlasy z ulice – město ožilo.

Madlenko, umyj si ruce a honem k večeři!“²⁹

Ptačí sněm

Ptačí sněm je symbolický příběh o dlouhé a náročné cestě ptáků vedených moudrým dudkem, kteří hledají krále Simorga, aby jim zodpověděl všechny otázky. Vyšla v nakladatelství *Labyrint* v dětské edici *Raketa*, ale jak uvedl rozhovoru v Českém rozhlase, považuje Petr Sís *Ptačí sněm* za knihu pro dospělé. Inspiraci našel autor na mnoha místech, například v perském eposu ze 12. století od básníka Attára, *Fantastické zoologii* od J. L. Borgese, kterou sám ilustroval, a divadelní hře od J.-C. Carriera a Petera Brooka.)

„Ptáci!

Podívejte se, jaké potíže sužují náš svět!

Bezvládní – nespokojenost – rozvrat!

Zoufalé boje o území, vodu a jídlo!

Otrávený vzduch! Rozladěnost!

Obávám se, že jsme ztraceni. Musíme něco udělat!

Jsem světaznalý. Zním mnohá tajemství.

Poslouchejte mě: Víím o králi, který dokáže zodpovědět všechny otázky.

²⁹ SÍS, Petr. Tři zlaté klíče. 3. české vyd., (V Labyrintu 1. vyd.). Praha: Labyrint, 2007. [52] s. ISBN 978-80-86803-09-8.

Musíme se za ním vypravit a najít ho.³⁰

Dudek ostatním nezapírá, že cesta k tajemné hoře Kaf bude daleká, složitá, plná překážek a nebezpečí. Víra a naděje se prolínají s bolestí a nejistotou. Ptáci absolvují dlouhou cestu, během které přeletí sedm údolí. Údolí Hledání, Lásky, Porozumění, Odstupu, Jednoty, Úžasu a Smrti.

„Možná to vypadá fádne, ale když se na těch sedm údolí v knize zadíváte, je třeba údolí Lásky jiné pro puberťáka a jiné pro někoho, kdo na konci života vzpomíná, jak kdysi miloval. Problémem byli i ornitologové, se kterými jsem knihu konzultoval. Říkali: Takhle červenka nevypadá. Tak jsem nakonec maloval spíš podle sebe.“³¹

I v této knize je možné pozorovat motiv hledání správné cesty. K tomu je zapotřebí moudrý průvodce, který ostatním naznačuje, kudy se mají vydat a v hledání té pravé cesty výrazně pomáhá. V této knize je to dudek:

„Dudek byl poslem královny ze Sáby a krále Šalamouna, poslem všech ptáků. Byl to tak trochu šejk. V básni se neptá, jestli ho zvolí vedoucím, prostě začne mluvit a oni ho poslouchají.“³²

Jeho knihy kromě příběhu samotného nabízejí čtenáři i jakési rozuzlení či ponaučení, např. když hejno putující knihou postupně ubývá. Na konci jich zůstává pouhých třicet. Ti nejvytrvalejší ale nakonec svůj cíl najdou. Na vrcholku hory Kaf najdou jezero a na jeho hladině uvidí svůj odraz. A najednou každý zjistí, že to, co hledá, je v něm samotném:

„Závěsy se roztáhly. Ptáci vlétli dovnitř.

A uzřeli krále Simorga a oni byli král Simorg.

Nakonec třicet ptáků, spojených hledáním,

³⁰ SÍS, Petr. Ptačí sněm. 1. české vyd. V Praze: Labyrint, 2011. [160] s. ISBN 978-80-86803-20-3.

³¹ Petr Sís, rozhovor, dostupný: http://kultura.zpravy.idnes.cz/ptal-jsem-se-je-obama-dudek-rika-ke-sve-krasne-nove-knize-petr-sis-p8b-/literatura.aspx?c=A111022_182949_literatura_tt

³² tamtéž

Konečně dorazí ke svému králi.
A uvidí, že oni jsou král Simorg...
A že král Simorg je každý z nich...
A oni všichni dohromady.³³

„Není to jednovrstevná knížka. Každý v ní objeví něco. Myslím, že je to těžký příběh, ale každý čtenář je jiný. Po křtu jsem se dozvěděl, že jedna desetiletá dívka si knížku přečetla ještě tu noc, aby prý ráno rodičům řekla: Už vím o čem to je. Musím se umět rozhodnout sama.“³⁴

Tibet tajemství červené krabičky

Když Petr Sís otevře červenou krabičku po svém otci, nachází v ní plno zajímavých věcí. Korálky, knoflíky, úlomky kamínků a také otcův deník. Jeho otec si ho psal, když v polovině padesátých let minulého století zůstal ztracen v Tibetu. Deník je plný vybledlých záznamů a kreseb. A tak se kousek po kousku probírá v otcových zápiscích a vydává se postupně na cestu do daleké země. Postupně odhaluje tajemství otcovy dvouleté cesty včetně setkání s tehdy osmnáctiletým Dalajlámou.

Prolínají se tu tak dvě vyprávění. Petrův otec líčí faktické dějiny a Petr vzpomíná na svoje dětství, kdy toužil po návratu svého otce. Vzpomíná na příběhy, které mu vyprávěl, když se konečně otec vrátil. Kniha je pro děti výletem za hranice všedního dne. Děti se mohou hravou formou seznámit nejen s tibetskými bájnými příběhy (např. o stvoření světa), ale i s faktografickými zajímavostmi.

„Z křovisek se vynoří chlapec oblečený do červených hadrů. Na šatech má našité rolničky. K mému naprostému ohromení otevře mošničku a předá mi dopis! Je to dopis od našich...“ – Z podrostu se vynořil klučina, celý v červeném. Na čapce, kolem zápěstí a na mošničce a na

³³ SÍS, Petr. Ptačí sněm. 1. české vyd. V Praze: Labyrint, 2011. [160] s. ISBN 978-80-86803-20-3.

³⁴ Petr Sís, rozhovor, dostupný: http://kultura.zpravy.idnes.cz/ptal-jsem-se-je-obama-dudek-rika-ke-sve-krasne-nove-knize-petr-sis-p8b-/literatura.aspx?c=A111022_182949_literatura_tt

kopí měl našité rolničky. S úsměvem dal tátovi dopis, který byl adresován jemu – dopis z Prahy. Otec užasl – „jak je to možné?“³⁵

„Petr Sís využíval v obrazovém doprovodu Tibetu několika technik, střídá perokresby s akvarelem a ryté olejové pastely. Všechny barvy mají význam a přirozeně vyrůstají z duchovního rozpoložení Petra Síse.“³⁶ Velké čtvercové ilustrace zachycují tibetské chrámy, mandaly. Za knihu autor získal v roce 2006 cenu čtenářů.

U Petra Síse se často vyskytuje motiv bloudění a hledání správné cesty. Labyrinty a různá bludiště jsou jeho častými ilustracemi, ale věnuje se jim i v textu samotném. Spletitými cestami ho vždy vede nějaký průvodce a je jedno jestli se jedná o kočku, dudka či otcův deník. Jeho knihy kromě příběhu samotného nabízejí čtenáři i jakési rozuzlení či ponaučení.. Jeho texty jsou několikavrstvé a nejsou tak určené jenom dětem, ale i dospělým

Zároveň jeho knihy působí na čtenáře svou didaktikou. Zábavnou formou poučují malé čtenáře o významných osobnostech. Hravě jim zprostředkují život i dílo některých významných osobností, jako např. Charlse Darwina (*Strom života: Charles Darwin*), Galilea Galieliho (*Hvězdný posel*), Antoina de Saint-Exupéryho (*Pilot a Malý princ*) a Wolfganga Amadea Mozarta (*Hrej, Mozarte, hrej*). Stejně tak hravě čtenáři zprostředkují i historické události (*Zed: Jak jsem vyrůstal za železnou oponou*).

³⁵ Sís, Petr. Tibet: tajemství červené krabičky. 1. české vyd. Praha: Raketa v produkci nakl. Labyrint, 2005. [53] s. ISBN 80-86803-03-1.

³⁶ MANDYS, Pavel a kol. 2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

Petr Nikl

Je český hudebník, divadelník, fotograf, malíř a spisovatel.

Narodil se ve Zlíně v rodině akademického malíře a designérky hraček. Vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a AVU v Praze v ateliéru profesora Arnošta Paderlíka a Jiřího Ptáčka. Již tehdy se věnoval psaní textů a kreslil k nim ilustrace. S přáteli, jejichž výtvarné pokusy přerostly v divadelní performance, založil v roce 1985 loutkový spolek Mehedaha. Loutková představení, jejichž jádrem byly balety, hudebně-dramatické skeče a drobné absurditky, spolek uváděl na bytových besídkách nebo vernisážích. Spolu s Františkem Petrákem a dalšími přáteli vydal postupně třináct sešitů nonsensové poezie spolku Mehedaha. V roce 1995 mu byla udělena Cena Jindřicha Chalupeckého.

Je autorem koncepce interaktivních výstav Hnízda her (Rudolfinum, 2000), Krajina fantazie a hudby (český pavilon na EXPO 2005 v japonském Aichi), Orbis Pictus a Labyrint světa, putující po českých i světových městech. Spolupracuje s Divadlem Archa, v němž připravil řadu mimořádných projektů.

Je hlavním výtvarníkem Meandru, pro který vytvořil logo umělecké edice Modrý slon a spolupracuje i s jinými autory, například s Ivou Pecháčkovou nebo s Jiřím Dědečkem.

Jako prvotinu vytvořil poetickou Pohádku o Rybitince (2001). O malé rybce, která bojuje za záchranu Obřího moře. Hravou metaforou tu znázornil toleranci mezi lidmi. Hned o rok později následovala další autorská kniha O Rybabě a Mořské duši. I tady se autor vydává do podmořské říše, kde vládne tma a vydává se spolu s rybkou Rybabou na cestu za světlem. Postupně následovaly Lingvistické pohádky (2006), Záhádky (2007), Jeleňovití (2008), Blázníček (2009), Přeshádky (2010) a Niklovou zatím poslední knihou jsou Žlutí lvi (2011).

Foukací povídky

Tato autorská kniha Petra Nikla je souborem několika kratších textů. Autor zde nachází inspiraci ze svého dětství:

„Maminka byla návrhářkou hraček. Navrhovala v šedesátých a v sedmdesátých letech všechny plastové nafukovací hračky pro Fatru Napajedla - buvoly, slony, žirafy, ale také čluny, které jsem osobně testoval na rybníku ještě předtím, než se začaly sériově vyrábět. Takže jsem rodinou značně ovlivněn. Po dědečkovi, který byl dřevomodelářem, mám zřejmě vztah ke dřevu a k loutkám, které, naprosto amatérsky - noži a rašplemi, špihlám.“³⁷

V tomto inspirativním prostředí vyrůstal a posléze vytvořil každé jednotlivé hračky svůj vlastní příběh. Celou knihou prostupují velké, ale i malé ilustrace, hrající pestrými barvami. Ty ostatně převažují nad textem, značnou roli tu hrají i nejrůznější geometrické obrazce. Na několika stranách se objevuje text, doplněný namísto slovy, drobnými obrázky. Tím se text stává pro malé čtenáře atraktivnějším. Kniha je ilustrována nejen drobnými kresbami Petra Nikla, ale spolupracoval na ni i fotograf Libor Stavjaník.

Lingvistické pohádky

Kniha se skládá z dvaceti krátkých příběhů. Texty jednotlivých příběhů jsou založené zejména hře s jazykem, např. na zvukomalbě, na hře se slovy i s hláskami. Sám autor o své hře mluví jako o jazykových kotrmelcích.

Čtenář se tak rázem ocitá v zemi zvané Lingvízie, kde žijí sami lingvisté, kteří buď stále něco čtou, nebo píšou a nezabývají se ničím jiným než tím, že vymýšlejí jazykové bajky o zvířatech, a těm bajkám říkají lingvistické pohádky. V této snové zemi žijí malá zvířata spolu s velkými, masožravci spolu s býložravci a exotičtí živočichové spolu s tuzemskými.

³⁷ <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-hravost-jako-pristup-k-zivotu>

Čtenář si tak může přečíst pohádku popletenou, kde jsou zaměněné jednotlivé hlásky nebo pohádku holou, ve které se vyskytují jenom holé věty. V koncovkové pohádce nejsou koncovky a nejměkčí pohádce je plno měkkých souhlásek.

„Usínala jednou jedna žirafa.

Nejdříve se podlomila v kolenou a její břicho dosedlo na zem. Pak zvolna vysvlékala krk z hustých mraků, nakláněla se a nakláněla, napříč zeleným údolím, po proudu vyschlého řečiště. Dále podél aleje baobabů, skrz les banánovníků a pak dolů, po rozlehlé pláni, plné jezírek a drobných keříčků. Až nakonec klesla i její hlava mezi dva fikovníky a nadlouho usnula tvrdým spánkem v zátočině dravé říčky, ačkoli si lehala už o tři sta metrů jižněji – u jejího pramene. Byla to ta největší žirafa na světě...

Posuďte sami, co všechno se stalo v tom dlouhém žirafím spánku...³⁸

Petr Nikl se nesnaží opisovat ilustraci text, ale jak sám říká, snaží se propojit dva světy, které vedle sebe samostatně fungují: „Vzniká zvláštní spojení obraznosti textové s obrazností obrazovou a z toho se odvíjí pro mě zajímavé napětí. Když ilustruji text někoho jiného, požaduji rovněž svobodu k samostatnému vyjádření. A zatím jsem ji vždy měl. Když jsem třeba ilustroval Legendy o Golemovi, autorka chtěla, aby se tam objevily i klikaté uličky židovského ghetta. Namítl jsem, že to musí nechat na mě a ona to přijala. Nejsm ten ilustrátor, který se přizpůsobuje.“³⁹

Záhádky

Záhádky navazují na předešlé Niklovo dílo Lingvistické pohádky. I tady si autor hraje se slovy. A nejen s nimi. Vymýšlí si různé fantaskní tvory. Celá kniha je ozvláštněna i tím, že čtenáři nepředkládá už hotové, autorské ilustrace. Ale jednotlivé obrázky si skládá čtenář sám

³⁸ Nikl, Petr. Lingvistické pohádky. 1. vyd. Praha: Meander, ©2006. 55 s. Modrý slon; sv. 15. ISBN 80-86283-49-6.

³⁹ <http://www.meander.cz/authorswork/petr-nikl-hravost-jako-pristup-k-zivotu>

z několika částí listů knihy, které jdou libovolně kombinovat. Čtenář se tak sám stává spoluautorem ilustrací.

„Tapír je nosní podivín,
jen o dvou různých koncích,
putuje spolu s rozhraním,
vždy mezi dnem a nocí.
Předek má ustavičně den,
slunce zalitý shůry,
zadek je stále obklopen
hustou tmou noční můry.

Buvol kokrhá, jelen mečí, medvěd se řehtá, had houká, kohout bručí, velryba, krokodýl, lev a sob si předávají radost, jen vypravěč ví, že žádná radost nevydrží věčně.“⁴⁰

Kniha získala řadu ocenění, za Nejkrásnější knihu roku nebo například Zlatou stuhu a Magnesii Literu.

Niklovy knihy bývají často psány rytmizovaným jazykem, který vybízí čtenáře k hlasité četbě. Niklovy verše jsou často psány s vlídným humorem a nadsázkou.

Upřednostňuje hru před příběhem samotným. Děj se tak dostává do pozadí a prostor dostává čtenářova fantazie a představivost. Nikl ve svých knihách střídá graficky upravené verše s obrázky i neexistujících tvorů.

⁴⁰ Nikl, Petr. Záhádky. Druhé vydání. Praha: Meander, 2015. 72 nečíslovaných stran. Modrý slon; 95. svazek. ISBN 978-80-87596-83-8.

Pavel Čech

Je český malíř, autor komiksů, ilustrátor a tvůrce autorských knih. Vyučil se strojním zámečníkem, poté pět roků pracoval jako opravář v Královopolské strojírně a následně 15 let jako profesionální hasič. V roce 2004 toto povolání opustil a stal se profesionálním výtvarníkem a literátem. Jako autor komiksů od roku 2002 spolupracuje s časopisem *Aargh*, pro který kreslí komiksy. Spolupracuje i s časopisy *Stripburek* a *K9*. Vydal řadu titulů, ve kterých dominují jeho inovativní ilustrace.

Svémi kresbami se podílel na tvorbě knihy např. Jana Skácela (*Uspávanka s plavčíkem a velrybou*) a Radka Malého (*Listonoš vítr*). Je autorem obálek děl Jiřího Kratochvila *Noční tango* nebo *Brno nostalgické i ironické*.

Ilustruje nejen knihy pro děti, ale spolupracuje s komiksovými časopisy *Aargh*, *Stripburek* a *K9* i s jinými autory, např. Jiřím Kratochvílem. Je autorem řady komiksů i knih pro děti:

O Čertovi (2002)

O Zahradě (2005)

O Mráčkovi (2005)

O klíči (2007)

Tajemství ostrova za prkennou ohradou (2009)

Dobrodružství pavouka Čendy (2011)

Dědečkové (2011)

Velké dobrodružství Pepíka Střechy (2012)

Dobrodružství Rychlé Veverky (2013)

Poklad (2014)

Velká knižní záhada (2014)

O zahradě

Malý kluk František rád čte dobrodružné příběhy a zaobírá se svými sny. Jeho představy a fantazie nezná mezí. Dívá se na své město přes skleněnou kuličku a vidí, jak se všechno rázem mění v podvodní svět. Jindy se zaobírá se myšlenkami, kam asi vede cesta na konci města, kdyby se po ní vydal. Bloudí křivolakými uličkami a vydává se na tajemná místa. A na jednom takovém ztraceném místě objevuje kouzelnou zahradu.

František se zaobírá představou, co všechno se vlastně v zahradě skrývá. Někteří tvrdili, že je tam vchod do tajné chodby a podzemí, že v zahradě jsou zakopané úžasné poklady, které tu zanechal jeden cestovatel. Jiní tvrdili, že se v hustých křovinách prohánějí tygři, kteří utekli z cirkusu nebo že tu bydlel starý hodinář, který uměl svými hodinami zastavit čas. Babička mu zase vyprávěla, že tu žil malíř, jehož kresba jedno dne vystoupila z obrazu.

Jednou když František pospíchal domů, zahlédl, že je branka do zahrady otevřená. Jenže dostal strach a utekl. I když svého strachu později litoval, branku už nikdy otevřenou nenašel. Teprve za dlouhý čas, kdy už z malého kluka Františka byl starý muž, který strávil celý život po světě, vrátil se do svého rodného města. To už se ale celé změnilo k nepoznání. Jen zahrada byla stále na svém místě. František se tedy celý nedočkavý vrátil k brance. Ta se otevřela a on mohl konečně vstoupit dovnitř. Ke svému překvapení ale zjistil, že zahrada není ani krásná ani magická, jak si kdysi vysnil, ale jen obyčejná stará a zarostlá. Se ztrátou svého dětství přišel i o své sny a iluze.

Čechovy knihy se zaměřují spíš na mladší čtenáře předškolního věku. Sám o sobě tvrdí, že má rád zarostlé zahrady, pohled na hvězdné nebe, motýli a brouky, lidi s dobrým srdcem, vůni letních jablek a borového lesa, toulání, oprýskané zdi, indiány, zrezavělé klíče, tajemství, *Rychlé šípy* a knihy Michala Ajvaze.

To všechno se odráží v jeho tvorbě pro děti, které jsou maloformátové, ale i velkoformátové. Knihy Pavla Čecha jsou prodchnuté dětskými sny a v příbězích vystupují malí kluci, toužící po dobrodružství.

Autor přiznává, že se nechal inspirovat svými oblíbenými autory. V jeho díle tak můžeme vystopovat odkazy Jaroslava Foglara, Michala Ajvaze nebo i Jiřího Trnky. To můžeme pozorovat i v této autorské knize:

„A na jednom takovém
ztraceném místě stála zahrada.
Zapomenutá, tichá, obehnaná vysokými zdmi
vonícími deštěm a kouřem.
Tajuplné mapy neznámých kontinentů
na opadaných omítkách
(...)
Jiný kluk tvrdil, že na konci zahrady
je jezírko a v něm žije velryba.
Četl o tom v jedné obrázkové knížce.“⁴¹

Velké dobrodružství Pepíka Střechy

Hlavním hrdinou je Pepík Střecha, malý bojácný kluk. Spolužáci ve škole se mu smějí, protože koktá a ani učitelé ho nemají příliš v oblibě. Rád se uzamyká do světa dobrodružných příběhů a své fantazie. Vše se ale změní příchodem nové spolužačky Elzevíry, která se stane jeho spřízněnou duší. Spolu si hrají, čtou knížky, sní o svém tajemném ostrově, ale také se vydávají na dobrodružné výpravy – ať už je to zamčená zahrada nebo starý mlýn o kterém ve městě kolují zvláštní řeči.

Jednoho dne se ale jeho kamarádka Elzevíra ztratí. Všude ji hledá, když najednou najde od Elzevíry vzkaz, aby ji zachránil. A tak se Pepík Střecha vydává na dalekou strastiplnou cestu. Nejdříve se tajemno chodbou dostává na moře a poté na pustý ostrov. Najednou poznává, že je to ten samý, který si kdysi s Elzevírou vybájili. Pepík bojuje se strašidly, uniká různým nástrahám. Ačkoliv se Pepík celou dobu pokouší bojovat s různými strašáky, nakonec

⁴¹ ČECH, Pavel. O zahradě. V této úpravě vyd. 1. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2012. [91] s. ISBN 978-80-87595-14-5

zjišťuje, že nejvíce se pral se svým vlastním strachem. Vydává se na cestu k majáku, kde doufá, že Elzevíru najde. Tady ale nachází jen její portrét. Cesta ho zavede až ke kouzelné zahradě, kde mu Elzevíra zmizí.

Velké dobrodružství Pepíka Střechy jakoby čtenáře provázelo celou autorovou tvorbou a krásně ji shrnulo, aniž by to jakkoli narušilo celistvost celého příběhu.

Tato objemná kniha odkazuje nejen na autorovy oblíbené příběhy, ale dokonce i na svá vlastní další díla.

„A pak jsem zhasl, abych šetřil baterii.

První chvilka byla hrůzostrašná,

ocitl jsem se v naprosté tmě.

Ticho přerušovaly jen kapky padající ze stropu.

Najednou mi všechno připadalo nesmyslné,

podobné spíš zlému snu než skutečnosti.

Nekončí potok nějakým vodopádem?

Jak se vrátím zpátky?

Co se Elzevíře mohlo stát a nebyl to jen pouhý žert?

Desítky otázek se mi rojily hlavou,

Ale na žádnou z nich jsem neznal odpověď.“⁴²

„Když jsem Pavla Čecha potkal na konci října 2011 ve vlaku do Prahy, mimo jiné mi vyprávěl, že mu zbyla ilustrace, která se už nevešla do jeho autorské knihy Dobrodružství pavouka Čendy. Ta kresba ho ale pořád něčím oslovovala a pomalu se z ní začal rodit nový příběh. Nejprve to vypadalo na další obrázkovou knížku, brzy se však ukázalo, že to bude komiks o Pepíku Střechovi, hrdinovi jednoho z Čechových starších obrazů. V době našeho setkání měl kreslíř hotových asi čtyřicet stránek a odhadoval, že dohromady jich bude kolem šedesáti. Na tradičním vánočním setkání Čechových přátel, které se koncem každého roku koná v jeho ateliéru, už kolovalo dobrých osmdesát stran. Výtvarník zapáleně líčil, jak se s příběhem potýká. Jak odmítá všechny zakázky, odložil všechny rozdělané obrazy a každý den vstupuje do světa svého rozpracovaného komiksu. Jak v něm skáče z místa na místo, tam

⁴² Čech, Pavel. Velké dobrodružství Pepíka Střechy. Vyd. 1. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2012. 211 s. ISBN 978-80-87595-12-1.

a onde rozšiřuje vyprávění o další dvoustrany, v hlavě se mu sváří tři verze konce (z nichž se mu žádný nelíbí) a začátek ještě nemá vůbec.⁴³

Čechovy knihy jsou milé a plné nostalgie. Autor v nich často znovu a znovu prožívá svá dětská léta. Jeho stále se opakující motivy starých zahrad, oprýskaných zdí, ztracených pokladů a chlapeckých dobrodružství, na čtenáře dýchají snad z každé jeho knihy.

Hlavními hrdiny jeho knih často bývají malí chlapci, kteří jsou ve svém okolí považováni spíše za outsiders, kteří bojují se svými vlastními strachy. Vydávají se na strastiplnou cestu, plnou překážek a díky tomu se nakonec ukáže, že i když mohou navenek působit křehce, ve skutečnosti mají srdce bojovníka. Pro autora je klíčový pohled na svět právě prostřednictvím dětského hrdiny, který má mysl plnou fantazie a touhy po dobrodružství. Po dovršení dospělosti tento pohled na svět ale ztrácí.

Jeho texty jsou prodechnuty hravou symbolikou. Často se v jeho dílech objevují symboly rozbitých hodin, znázorňujících čas, který se právě zastavil. Hlavní hrdinové nachází velké, staré klíče, odemykající jim cestu do jiných, neznámých světů. Objevují se i kouzelní dědečkové, kteří vždy hlavnímu hrdinovi poradí nebo pomůžou.

Jeho knihy jsou plné barevných nápaditých ilustrací, které jsou ale malovány tlumenými barvami, takže závan nostalgie nijak nenarušují, spíše podtrhují. Hojně využívá komiksových prostředků (veškerá přímá řeč je zapsaná formou komiksových bublin) i obrazových koláží. Čechovy knihy jakoby navazovaly na populární dětské knihy, jako jsou verneovky, foglarovky, máyovky.

⁴³ Čech, Pavel. Velké dobrodružství Pepíka Střechy. Vyd. 1. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2012. 211 s. ISBN 978-80-87595-12-1. (Doslov T. Prokūpka)

Závěr

Petr Nikl si rád hraje se slovy, s hláskami i obrázky. Upřednostňuje hru před příběhem samotným. Děj se tak dostává do pozadí a prostor dostává čtenářova fantazie a představivost. Svá díla píše rytmicky, verše jsou často psány s vlídným humorem a nadsázkou a čtenáře vybízejí k četbě nahlas.

Výtvarná složka často převažuje nad složkou psanou. Jak sám říká, snaží se, aby jeho obrázky pouze text nepopisovaly, ale naopak doplňovaly a tvořily tak spolu propojený svět. Svá díla píše nejen ve verších, ale nevyhýbá se ani jednoduché próze. Jeho ilustrace jsou pestré, nápadité, často jsou v knihách sestaveny z jednotlivých částí. Ty pak může čtenář libovolně kombinovat a vytvářet tak nové a nové ilustrace, plné podivuhodných tvorů.

Čechovy příběhy i kresby jsou prodchnuty nostalgií, dějovostí a dychtivostí po dobrodružství. Na rozdíl od Niklových dětských knih se do popředí dostává příběh. Hlavní hrdina bloudí labyrintem spletených chodeb a hledá správnou cestu. Autorovi bohaté ilustrace doprovází prostý text, ale často k vyprávění užívá i komiksových prostředků, např. komiksových bublin, pro přímou řeč hlavních postav. V ilustracích využívá i různých koláží, vkládá útržky jiných (pro autora inspirativních) textů. Ilustrace samotné jsou malovány tlumenými barvami, které nádech nostalgického příběhu ještě přiživují. Hlavními hrdiny bývají malí kluci, pro své okolí bývají zdánlivě outsideri, teprve postupem času získávají odvahu a po hlavě se vrhají do různých dobrodružství.

Celým Čechovým dílem se táhne i výrazná symboličnost. Jeho knihy jsou plné starých zahrad, pustých ostrovů, ukrytých pokladů, zrezivělých klíčů, rozbitých hodin.

Motiv bloudění je možné ještě častěji spatřovat u Petra Síse. A to jak v textu, tak i v ilustracích. Na rozdíl od Čechových knih se ale hlavní hrdina nedokáže vymanit z bludiště bez svého průvodce. Tím může být zvíře, ale i deník. Jeho knihy kromě příběhu samotného nabízejí čtenáři i jakési rozuzlení či ponaučení. Hravou formou dětem přibližují významné historické události či důležité osobnosti. Ilustrace jsou velké, barevné a také v nich převládá určitá symbolika. Objevují se u něj (stejně jako u Čecha) různá bludiště, staré klíče a zarostlé

zahrady. Jeho texty jsou několikavrstvé a nejsou tak určeny jenom dětem, ale i dospělým. To je ostatně vlastní všem třem autorům. Píše příběhy, které jsou sice pro děti, ale i dospělý čtenář si z nich něco odnese. U Petra Síse je to určité poučení, cesta k zamyšlení. U Petra Nikla lehkost a hravost, s kterou k jazyku i životu přistupuje. A s Pavlem Čechem se čtenář vrátí zpět do svého dětství.

Učí se sedět (pohled zředu)

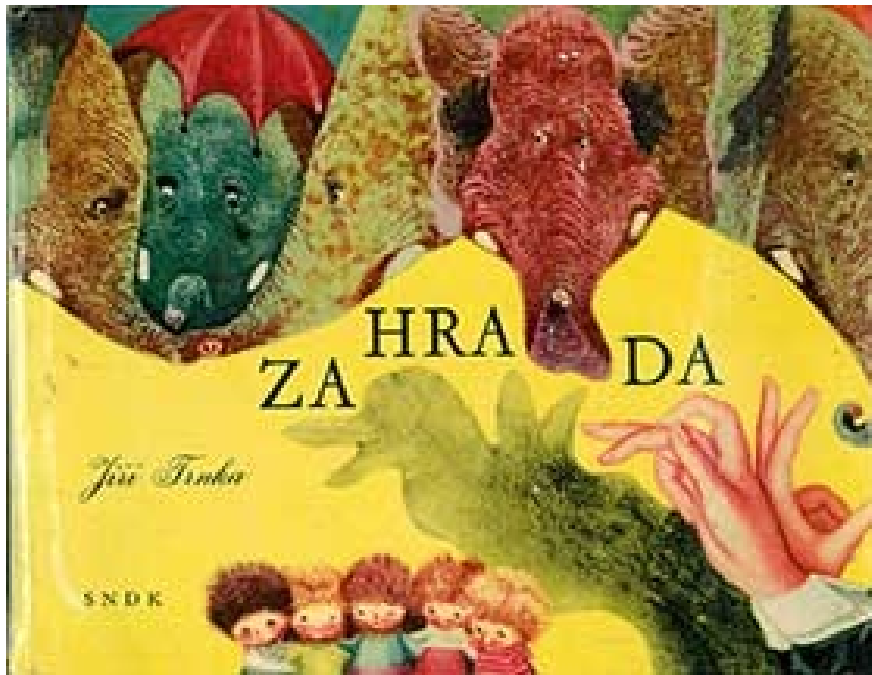
Učí se sedět (pohled ze strany)

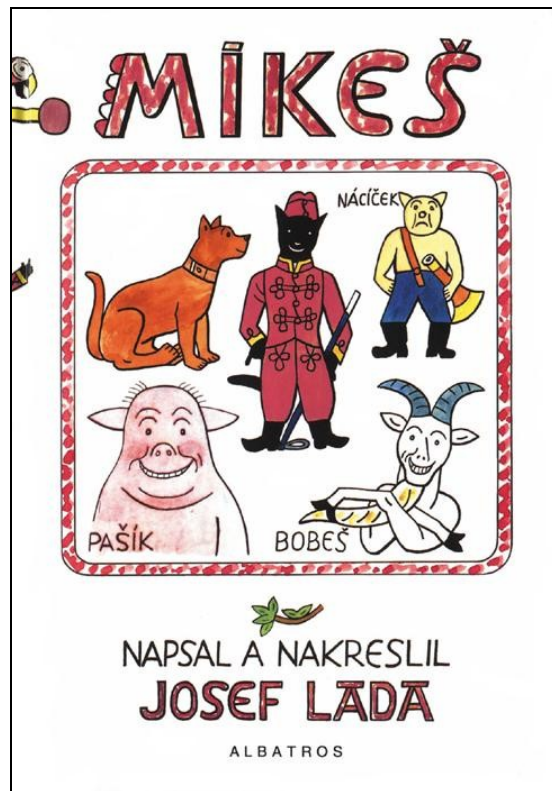
Karel Čapek, ilustrace, fotografie – Dášeňka čili život štěněte

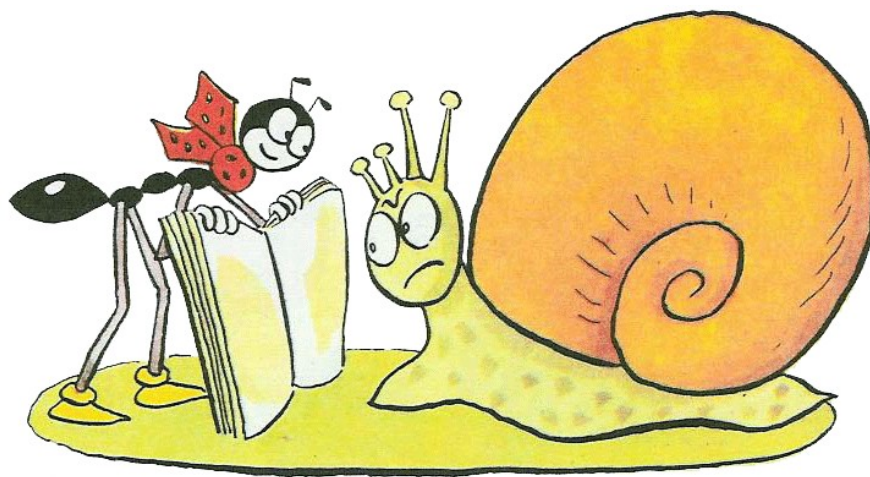
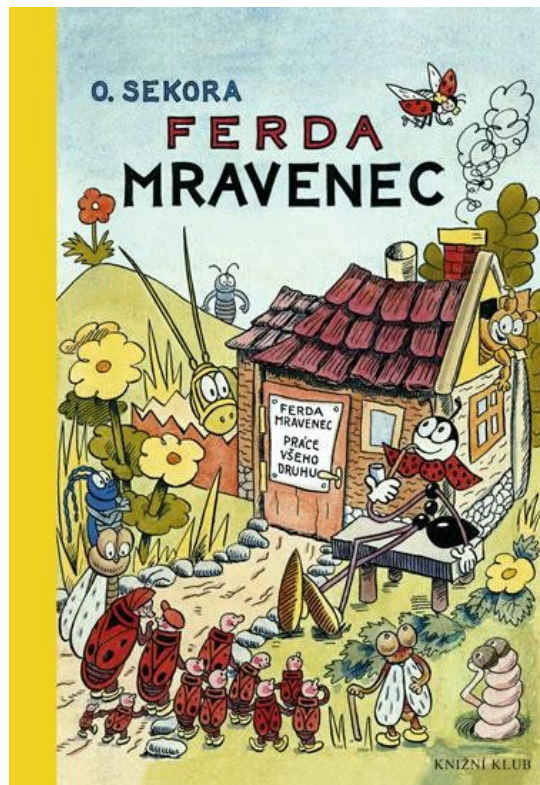
Josef Čapek, ilustrace- Povídání o pejskovi a kočičce

Jiří Trnka, ilustrace - Zahrada

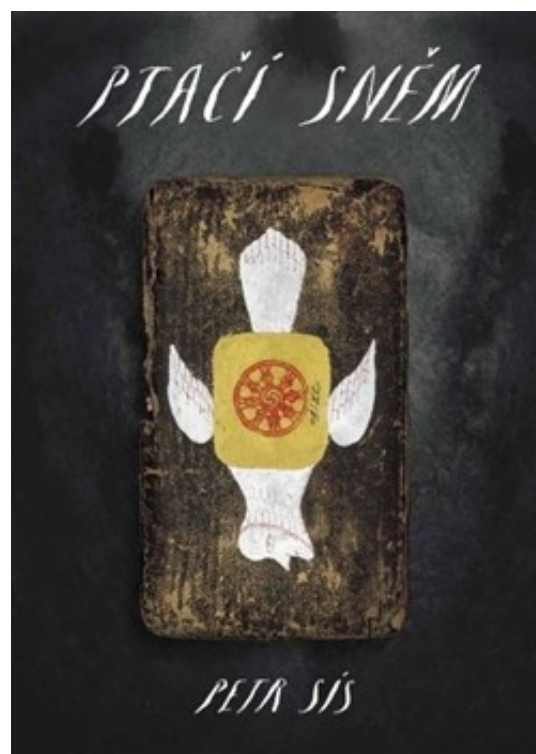
Josef Lada, ilustrace - Mikeš

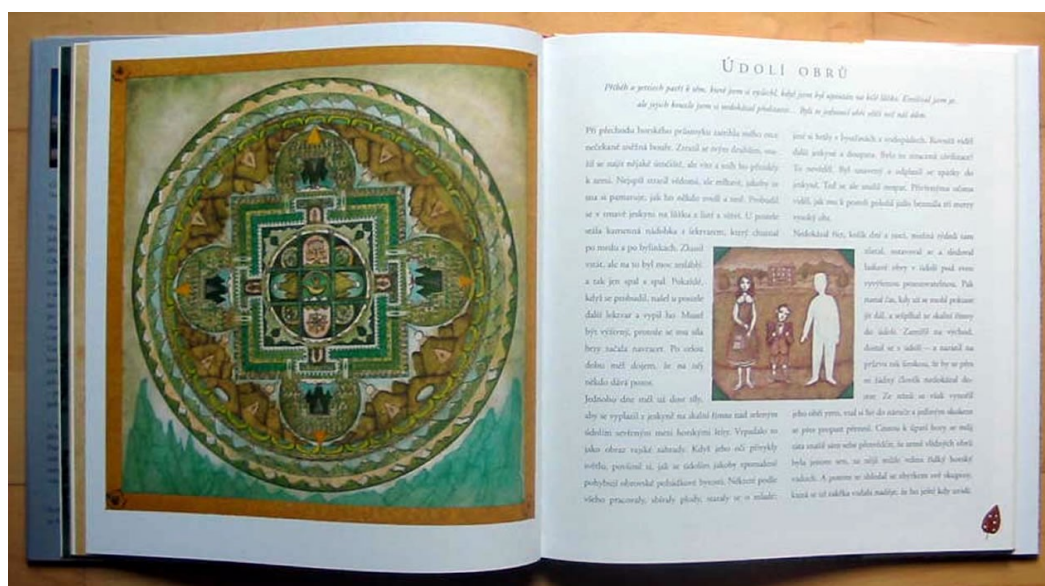
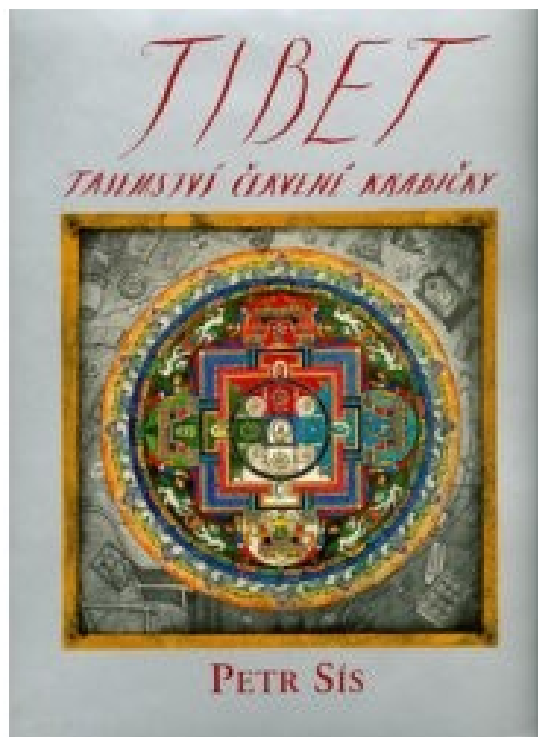
Ondře Sekora, ilustrace – Ferda Mravenec

Petr Sís, ilustrace – Tři zlaté klíče

Petr Sís, ilustrace – Ptačí sněm

Petr Sís, ilustrace – Tibet. Tajemství červené krabičky

...totiž byl hlavně sníč-spánkomil.
...ěch spáncích měnil styl.
...řeba teď, v trávě,
...ě snil.

Seděl mezi ušima v dolíku Sloňasovy hlavy.
Chloupky na temeni ho příjemně hřály.
Procházeli palmovým hájem a klábosili o tom, co nového prožili.
Sloňas mluvil chobotem přehozeným přes tělo.
Sníčček se nakláněl střídavě k oběma uším. Jeden malý, druhý velký.
Patřili k sobě. Sloňas občas rozdupal kokosový ořech a společně ho vypili.
Sníčček sledoval krajinu, aby jim nic neuniklo.
Vtom zakopli o krtinec a kolem zasvištěl Sníčkův povzdech:
Kéž by tohle nebyl sen!

Zhvířil se motal v zahradě, až narazil na bečku s vodou.
Vyšplhal na její okraj a v lesku hladiny se lekl sám sebe.
Zatímco spal, narostl mu modrý chochol.
Převážil se údivem a mlaskl do bečky.
Hned se naučil plavat pozpátku, protože chochol dobře zabíral.
Při plavání se mu cosi přilepilo na břicho.
Při plavání se mu cosi přilepilo na břicho. Původně si myslel, že mu na pupku leží přísátá žába.

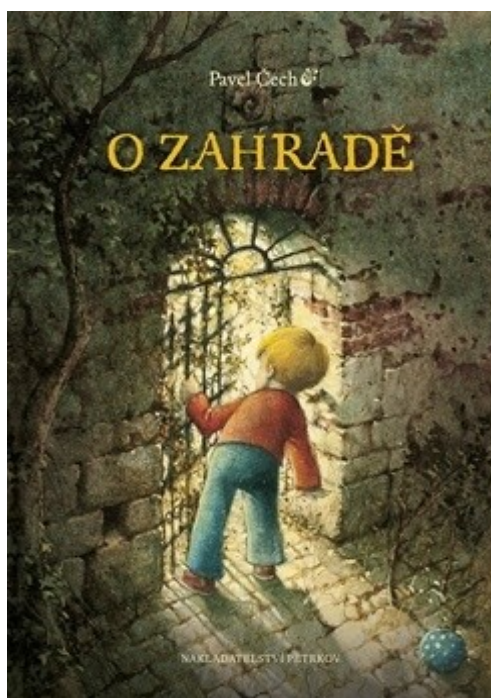

Petr Nikl, ilustrace –

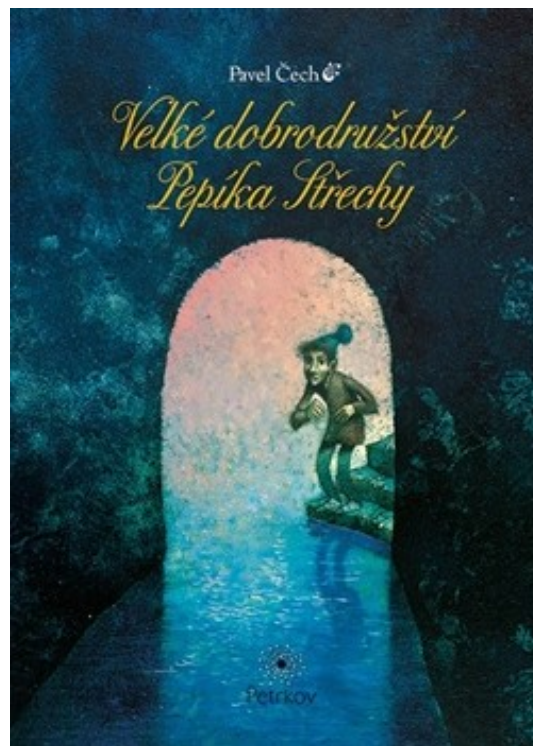

Buvol a Slon

„Kdo tě nadýchá?“ „Jitka. Zase měla žvýkačku. Jsem ulepený, ale hlavně že voním!“ „Mě Franta, moc mě nedofouk! Vidíš ty zvadlé uši? Vypustíš ze mě Josiťka, ten mi vydržel měsíc – nafoukal mě tak, až jsem zvonil.“ „Jo jo, Josiťka! Pustil se do mě ještě pod vánočním stromčkem! Hned po tobě, takže se mu přívěš motala hlava. Bibě mě ucpal, do pána jsem splaskl.“ „A já jsem se ti smál.“ „No jo, ale horší je, že Jitka je jak bláznivá, pořád mě někam přenáší. Jako že jedeme buší se opicemi. Máchá se mnou kolem kaktusů!“ „Když mě vzal vloni Franta ven, nabodl jsem se na rákos a pak jsem tři hodiny čekal zkroutcený, než mě zolepí.“ „To je hrozná! Jsem pokaždé zaparím, když mě vypustí a zkrabaceného nacpou do tašky.“ „Stejně už jsem s Frantou parvou...“ „Doufám, že si mě zitra Jitka nenechá, zase se o mě.“ „Kdy myslíš, že vyfukují Josiťka s Frantou?“ „Asi je dráždí tvá červená barva.“ „Kdy myslíš, že vyfukují Josiťka s Frantou?“ „Nevím, je to divné, ale vyfoukl jsem je vlastně ještě neviděl.“ „Mě Josiťek nikdy nevpouští, brávi si mě v autě na klin. Někdy mi vystrčí hlavu z okýnka... jeho máma napřed prskala. Ale jednou se nám na rybníku převrhla kánoe a on se mě chytil za uši, takže jsem ho zachránil. Od té doby už kvůli mě vystrčené hlavy máma neprská.“

Pavel Čech, ilustrace – O zahradě

Pavel Čech, ilustrace – Velké dobrodružství Pepíka Střechy

Primární literatura

- ČAPEK, Josef. Povídaní o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech. 17. vyd. v Albatrosu. Praha: Albatros, 2006. 118 s. ISBN 80-00-01878-0.
- ČAPEK, Karel. Dášeňka, čili, Život štěněte. Vyd. v Československém spisovateli 1. V Praze: Československý spisovatel, 2012. 95 s. ISBN 978-80-7459-082-5.
- ČECH, Pavel. Velké dobrodružství Pepíka Střechy. Vyd. 1. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2012. 211 s. ISBN 978-80-87595-12-1.
- ČECH, Pavel. O zahradě. V této úpravě vyd. 1. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2012. [91] s. ISBN 978-80-87595-14-5
- LADA, Josef. Mikeš. 15. vyd. V Praze: Albatros, 2014. 336 s. ISBN 978-80-00-03716-5.
- SEKORA, Ondřej. *Ferda Mravenec*. Vyd. v KK 2. Praha: Knižní klub, 2014. 70 s. ISBN 978-80-242-4383-2.
- NIKLOVÁ, Libuše a NIKL, Petr. Foukací povídky. 1. vyd. Praha: Meander, 2013. [50] s. Modrý slon; sv. 65. ISBN 978-80-87596-33-3.
- NIKL, Petr. Lingvistické pohádky. 1. vyd. Praha: Meander, ©2006. 55 s. Modrý slon; sv. 15. ISBN 80-86283-49-6.
- Níkl, Petr. Záhádky. Druhé vydání. Praha: Meander, 2015. 72 nečíslovaných stran. Modrý slon; 95. svazek. ISBN 978-80-87596-83-8.
- TRNKA, Jiří. Zahrada. 1. vyd. Praha: Studio trnka, 2008. 110 s. Jiří Trnka. ISBN 978-80-87209-15-8.
- SÍS, Petr. Ptačí sněm. 1. české vyd. V Praze: Labyrint, 2011. [160] s. ISBN 978-80-86803-20-3.
- SÍS, Petr. Tibet: tajemství červené krabičky. 1. české vyd. Praha: Raketa v produkci nakl. Labyrint, 2005. [53] s. ISBN 80-86803-03-1.
- SÍS, Petr. Tři zlaté klíče. 3. české vyd., (V Labyrintu 1. vyd.). Praha: Labyrint, 2007. [52] s. ISBN 978-80-86803-09-8.

Sekundární literatura

ČEŇKOVÁ, Jana a kol. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

HOLEŠOVSKÝ, František a STEHLÍKOVÁ, Blanka. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

JANÁČKOVÁ, Blanka. Přehled vývoje literatury pro děti a mládež. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1999. 119 s. Skripta. ISBN 80-7044-234-4

LADA, Josef. Kronika mého života. Vyd. 9., (V Euromedii 2.). Praha: Knižní klub, 2013. 435 s. ISBN 978-80-242-3742-8.

MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

Sborník referátů z odborného semináře k problematice umělecké knižní vazby. Brno, 1982.

STEHLÍKOVÁ, Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. 1. vyd. Praha, 1984.

VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: CERM, 1998. 16 s. Literatura. LZ; sv. 48. ISBN 80-7204-092-8.

<http://www.albatros.cz/o-nas/o-albatrosu/>

<http://www.baobab-books.net/>

<http://citarny.cz/>

<http://www.csfd.cz/tvurce/3555-jiri-trnka/>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Trnka

https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Lada

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_%C4%8Cernick%C3%BD

https://cs.wikipedia.org/wiki/Daisy_Mr%C3%A1zkov%C3%A1

www.meander.cz

<http://nakladatelstviprchal.cz/>

<http://www.petersis.com/>